

Vammaisneuvoston kommentit koskien Pirkanmaan hyvinvointialueen vuodeosastojen paikkatarvelaskennan selvitystä

Kysymys 1. Vastaavatko sairaansijareformista (lähisairaalat, kiirevastaanotot, erikoissairaanhoido) tehdyt esitykset aluevaltuustossa 14.8.2023 hyväksytyjä palvelujen verkoston kehittämisen periaatteita?

Vammaisneuvosto ja työryhmä ovat käyneet keskustelua asiasta ja lausuvat seuraavaa:

Uudistuksen tarkoituksena oli parantaa perusterveydenhuollon palvelujen saatavuutta kaikkien asukkaiden kohdalla. Vammaisneuvosto nostaa esiin huolensa siitä, että palveluverkkosuunnitelma ei vahvista vaan heikentää perusterveydenhuollon palvelujen piiriin pääsyä erityisesti vammaisten henkilöiden osalta.

Palveluverkkosuunnitelman muutokset eivät toteuta tällaisenaan suunniteltuna palveluiden verkoston kehittämistä linjaavia yleisiä periaatteita. Erityisesti asiakaslähtöisyys, saatavuus ja saavutettavuus ovat huolenaiheina vammaisten henkilöiden kohdalla. Nyt suunnitellut muutokset heikentävät entisestään vammaisten kyseisiä palveluita monilta osin, ellei niihin kiinnitetä erityistä huomiota ja kehitetä sekä lisätä mm. resursseja, esteettömyyttä, saatavuutta, ammattitaitoa ja huomioida yksilöllisiä erityistarpeita.

Strategiset kärkiteemat hyvinvointialueella tulee myös selvästi näkyä ja toteutua: tärkeintä on ihminen. Yhdenvertaiset, ennaltaehkäisevät ja vaikuttavat palvelut, hyvinvoivat työntekijät ja yhdessä yhteen toimiva hyvinvointialue. Alueen vammaisia on kuultava ja annettava mahdollisuus vaikuttaa yhteistyössä suunnitellen, ei vain virkamiesjohtoisesti säästöjä ja tehostusta ajatellen.

Vammaisneuvosto moittii palveluiden verkoston uudistamisen valmistelun kiireistä aikataulua ja suunnittelun toteutusta:

Vaikuttamistoimielimille tulee antaa mahdollisuus vaikuttaa hyvinvointialueen toiminnan **suunnitteluun**, valmisteluun, toteuttamiseen ja seurantaan asioissa, joilla on tai joilla vaikuttamistoimielin arvioi olevan merkitystä lasten ja nuorten, ikääntyneen väestön tai vammaisten henkilöiden ja heidän tarvitsemiensa palveluiden kannalta. Vaikuttamistoimielimet tulee ottaa mukaan osallistumisen ja kuulemisen kehittämiseen hyvinvointialueella (Laki hyvinvointialueesta 611/2011, 32 §). Kunnissa olemassa olevat toimivat käytännöt, asiakastyytyväisyys ja toimielimissä oleva käytännön asiantuntijuus palveluverkon suunnittelussa tulee huomioida. Lisäksi kuntalaisten todellinen kuulemis- ja vaikuttamismahdollisuus jo suunnitteluvaiheessa olisi pitänyt varmistaa. Selvitykset on toteutettu virkamiesjohdon alaisuudessa, konsulttiyhtiöllä ja valmisteltu asiantuntijaryhmillä, joissa ei ole erityisryhmien edustusta ja asiantuntijuutta. Valmistelussa on pohjauduttu avoimeen dataan ja inhimillinen näkökulma puuttuu.

Kuntalaki 410/2011 §32 velvoittaa, että kuntien vammaisneuvostoille on annettava mahdollisuus vaikuttaa kunnan eri toimialojen toiminnan suunnitteluun, valmisteluun ja seurantaan asioissa, joilla on merkitystä vammaisten henkilöiden hyvinvointiin, terveyteen, osallisuuteen elinympäristöön, asumiseen, liikkumiseen tai päivittäisissä toiminnoissa suoriutumiseen sekä heidän tarvitsemiensa palveluiden kannalta. Kunnallisilla vaikuttajatoimielimillä on lainsäädännöllinen oikeus kuntalaisten puolesta suorittaa edunvalvontaa sote-palveluissa. Siten olisi hyvän hallintotavan mukaista antaa kuntien vaikuttamistoimielimille riittävästi aikaa ja mahdollisuus myös käsitellä palveluverkkomuutosta sekä tuoda kuntien vammaisten palvelutarpeiden tilanne hyvinvointialueen vammaisneuvoston tietoisuuteen kootusti.

Kustannustehokkuus, yhdenvertaisuus ja palvelujen paraneminen eivät toteudu liian kiireisellä aikataululla toteutettuna. Asioita pitäisi voida tarkastella rauhassa huomioiden olemassa olevat resurssit sekä kuulla ja osallistaa henkilöstöä palvelujen suunnitteluun. Erityisesti asukkaita ja erityisryhmiä sekä heidän tarpeitaan ja toiveitaan tulisi kuulla enemmän. Palveluverkon valmistelussa ei ole ollut mukana asiakas- ja erityisryhmiä kuten vammaisia henkilöitä tai heidän

edunvalvojaan. Vammaisneuvostoa ei ole kuultu eikä osallistettu varhaisessa vaiheessa, jotta sen näkemykset ja huomiot olisi voitu aidosti ottaa huomioon. Asiakkaat, joiden sote-palvelujen saatavuudelle ja saavutettavuudelle tämä vaihe on hyvin oleellinen suunnittelussa, ovat sivuutettu. Suunnittelu on ollut syrjivää. Aikataulut lausuntojen antamiselle, asioiden esittelylle ja asiaan perehtymiselle ovat olleet liian kiireisiä. Vaikuttamistoimielimissä on jouduttu järjestämään lisäkokouksia nopealla aikataululla. Neuvoston työmäärää ei ole huomioitu palkkioissa vaan oletetaan, että toimitaan palkkioitta omista töistä joustuen. Viranhaltijoiden ja suunnittelijoiden lakisääteinen velvollisuus on osallistua jo suunnitteluvaiheessa, ei vain päätöksentekovaiheessa.

2. Mitä tulee erityisesti huomioida jatkovalmisteluissa ja yleiset kommentit:

Mikäli sairaansijoja vähennetään, tulee kotisairaanhoidolla, kotisairaalalla ja asumisyksiköillä olla riittävää osaamista ja resurssia hoitaa ja huomioida myös erityisryhmien lisääntynyt hoidon ja valvonnan tarve. Sairaansijareformin tulee huomioida, että vammaisen henkilön sairastaessa vammaispalveluilta tarvitaan nopeaa ja joustavaa päätöksentekoa hyvän hoidon onnistumiseksi. Erityisryhmät tulee huomioida hoitoketjuja suunniteltaessa. Lisäksi tulee huomioida, että erityisryhmille on tärkeää läheltä saatavat palvelut ja läheisten mahdollisuus osallistua hoitoon.

Kiirevastaanotoilla tulee olla valmiudet vastata vammaisten erityistarpeisiin (esim. kehitys-, kuulo-, näkövammot ja kommunikaatorajotteet). Invakuljetuspalveluiden tulee olla saatavilla myös kiireelliseen tarpeeseen. Kustannusvaikuttavuuden osalta on huomioitava, että kiirevastaanottojen keskittäminen tulee lisäämään kuljetuspalveluiden kustannuksia.

Kiirevastaanotolle tulee päästä vammasta johtuvista erityistarpeista riippumatta samalla aikataululla kuin muukin väestö yhdenvertaisesti vaivan sitä vaatiessa. Esimerkiksi vaikeavammaisen anestesiahammashoitoon akuuttisärkytilanteessa vaikka yksityisellä palvelusetelimallilla tai joustavilla anestesiapalveluilla. On kohtuutonta ja epäinhimillistä, että akuutin hoidon saanti viivästyy erityistarpeen vuoksi ja aiheuttaa lisäkäsitystä sekä odottelua johtaen muihin terveydelliseen ongelmiin hoitoon pääsyn pitkittyessä.

Henkilöstöä tulee kuulla suunnitelmissa, koska se vaikuttaa henkilöstön pysyvyyteen, työttytyväisyyteen ja saatavuuteen.

Yhdenvertaisuutta, vammaisten erityistarpeita ja positiivisen erityiskohtelun tarvetta ei ole riittävästi huomioitu nyt esitetyissä palveluiden verkoston suunnitelmissa. Vammaisneuvosto toteaa, että YK:n vammaisten oikeuksien yleissopimuksen toteutumisen varmistamiseksi palveluiden verkoston suunnittelussa tulee huomioida seuraavat asiat:

- Vammaisille henkilöille saatavuuden ja saavutettavuuden kannalta erityisen tärkeitä ovat lähipalvelut ja vammaisten erityistarpeiden huomiointi.
- Terveyden- ja sairaanhoidon palvelut eivät ole tällä hetkellä riittävät ja yhdenvertaiset niiden puutteiden ja saatavuuden vuoksi vaatien täten erityistä huomioimista. Positiivista erityiskohtelua.
- Asiantuntijuuden lisääminen. Vammaisuuden ja kehitysvammaisuuden asiantuntijuutta tulee kehittää avo- ja sairaanhoidon palveluissa. Tämä lisäisi palveluiden saatavuutta. Henkilöstön osaamista vammaisen asiakkaan kohtaamiseen ja kommunikointiin tulee vahvistaa koulutuksilla.
- Kehitysvammapoliklinikan lääkärien riittämättömyys/vaje. Monet kehitysvammaiset asiakkaat joutuvat kääntymään terveyskeskuksen puoleen saamatta tarpeiden mukaista asiantuntevaa terveydenhoitoa mm. lääkityksasioissa ja kuntoutuksen suunnittelussa, koska terveyskeskuksissa ei ole kehitysvammaisuuden erityisosaamista. Asiakkaiden kuntoutussuunnitelmissa ilmenee tämän vuoksi puutteita ja kohtuutonta viivettä.
- Saada asiantuntevaa terveydenhuoltoa ja sairaanhoitoa myös akuutisti erityistarpeet huomioiden. Peruspalveluiden on oltava vammaisen henkilön saavutettavissa ja

tarvittaessa saatavilla on oltava myös yksilöllisiä erityispalveluita. Palveluissa ja niiden kehittämisessä tulee huomioida yksilön itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, syrjimättömyys, yhdenvertaisuus, vammaisten henkilöiden osallistuminen ja osallisuus yhteiskuntaan, esteettömyys, saavutettavuus sekä vammaisten lasten oikeuksien kunnioittaminen.